

Kortfattad guide till svensk samhällsvård

Svensk samhällsvård sägs vara för barnens skull, ofta hänvisar man till "barnens bästa", men i praktiken fungerar det inte så, utan det blir ofta snarare en affärsverksamhet. Denna artikel är menad som en faktasamling för den som är intresserad av baksidan av svensk samhällsvård.

Med anledning av att svensk samhällsvård omnämndes i [denna artikel](#) tog jag mig för att skriva denna sammanfattning.

Målen för svensk barnavård redogörs för i Socialtjänstlagen (2001:453), och kapitel 5, paragraf 1, har detta att säga:

"Socialnämnden skall

- verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden,"

"- i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om hänsynen till den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet,"

Vård utanför det egna hemmet sker antingen i *familjehem*, vilket är vad fosterfamiljer kallas i dag, eller *behandlingshem/HVB-hem*, vilka är de moderna barnhemmen och drivs av personal. Vill det sig riktigt illa kan man placeras på *ungdomshem* efter att socialtjänsten anser att man misskött sig på behandlingshem. Dessa är fängelser, ibland omgärdas de av taggtråd, men trots detta behöver man inte ha begått något brott för att hamna där.

Även fast det är socialnämnden som planlägger den tilltänkta vården, så är målet att den ska vara frivillig, i enlighet med Socialtjänstlagen. Går det inte att få till stånd en frivillig placering, barnet eller föräldrarna förstår helt enkelt inte "barnets bästa", så kan man ta till *Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga*, lagen om tvångsvård av unga. Paragrafer av betydelse här är miljöparagrafen, § 2, vilken möjliggör vård på grund av "fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet". Denna paragraf används om socialnämnden kan se någon svaghet i familjestrukturen eller de personer som annars vistas i hemmet.

§ 3, beteendeparagrafen, låter socialnämnden ta in en ungdom för vård på grund av "missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende". En studie från slutet av 90-talet fann att den diffusa termen "socialt nedbrytande beteende" var den som användes mest för att motivera vårdplaceringar. I Sverige behöver man alltså inte begå brott för att bli frihetsberövad, det räcker att man betar sig på ett sätt som en socialsekreterare upplever som konstigt.

§ 6, omedelbart omhändertagande; denna paragraf låter en enda socialsekreterare utan att behöva komma med skriftlig motivering ringa polisen och kräva att de tar in en person för vård. Lagen föreskriver att en förvaltningsdomstol ska pröva vården inom en vecka, men detta efterlevs dåligt.

§ 12, särskilda ungdomshem. "För vård av unga som på någon grund som anges i 3 § behöver stå under särskilt noggrann tillsyn skall det finnas särskilda ungdomshem." Märk väl, inget krav på begånget brott.

§ 14 ger socialtjänsten rätten att gömma ett barn från dess föräldrar och inte låta dem veta var barnet är placerat.

§ 22, förebyggande insatser. Denna paragraf möjliggör "mellantvång", öppna insatser den unge kan tvingas gå med på om det kan anses att han eller hon annars i ett senare skeende skulle kunna falla under § 3.

§ 24, flyttningsförbud. Har man gått med på frivillig vård kan socialtjänsten ofta förlänga vården i all evighet, ända tills man når den ålder då man inte längre kan tas in för vård.

I svensk samhällsvård och förebyggande kriminalvård spelar inte faktiska lagbrott och faktisk skuld någon större roll, man talar snarare om olika sorters "problematik", vilken även kan vara sådant som depression och självskadebeteende. Även en lång historia av våldsbrottslighet beskrivs snarare som "problematik" att vårdas än som en persons medvetna gärningar. Sverige har övergivit det moralistiska synsätt som alla samhällen annars har haft, och blivit en terapeutisk stat där alla ska vårdas till rätta, vare sig de gjort något tidigare eller kan tänkas göra något i framtiden. Naturligtvis blir det mycket att vårda då eftersom man inte har något att vinna på att ta ansvar för sitt liv - detta har ingen betydelse för huruvida man tas in för "vård".

I praktiken innebär detta att man inte tillämpar någon "differentiering", för att använda fackspråk, annat än uppdelningen mellan LVU och LSU (*Lag om Sluten Ungdomsvård*, vilket måste utdömas av allmän domstol). På ungdomshemmen är det visserligen olika sorters rum för LVU- och LSU-placeringar, men de vistas ändå under samma tak och är föremål för samma vård. Så en tonåring på glid med kanske skolk och självskadebeteende kan placeras med våldtäktsmän och mördare. Eddie Jönsson som i januari 2004 tillsammans med sin kompis slog ihjäl två 18-åriga flickor, det som brukar benämnas dubbelmordet på Hallandsåsen, dömdes till sluten ungdomsvård och placerades på ungdomshem som han senare rymde ifrån.

Det finns dock många som placeras på dessa ungdomshem utan att egentligen ha gjort något för att förtjäna det. I *Vård av ungdomar med sociala problem – en forskningsöversikt* redogörs för en analys av 749 ungdomar som tagits in på ungdomshem runt Stockholm i början av 90-talet. Forskaren hade delat in de intagna i olika kategorier - brottsprofilen, missbruksprofilen, psykiska problemprofilen och sexuella problemprofilen, samt något han kallade "profilgrupp 0". Kännetecknande för de sistnämnda var att de trots att de utgjorde fler än en tredjedel av populationen (255 av 749) egentligen inte hade haft fler beteendeproblem än normalpopulationen. De hade placerats med etiketter som "emotionell störning", "inlärnings- och skolproblem" och dylikt. Svaret till varför de placerats där ligger främst i deras föräldrars status - dessa var ofta tidigare fängelsekunder och dylikt. Även fast dessa hade fått sina barn att hittills sköta sig, så tog samhället för givet att de skulle följa i sina föräldrars fotspår och gav dem inte någon chans överhuvudtaget.

Annan forskning av intresse är den som gjorts av Bo Vinnerljung. Av särskilt värde är den engelskpublicerade avhandlingen *Into adulthood: a follow-up study of 718 young people who were placed in out-of-home care during their teens*, där han bland annat visar att 6% av Sveriges ungdomar eller drygt två i varje klass rapporteras till socialtjänsten varenda år. Förmyndarsamhället är väl utbyggt här i Sverige. På sida åtta redovisas statistik som visar att bland de som placerats för beteendeproblematik hade endast 8,2% klarat sig bra som vuxna med de kriterier som angivits där, jämfört med 70% av normalpopulationen. Bland de som placerats på ungdomshem med stöd av LSU hade 70% hamnat i fängelse eller dött vid 25 års ålder, och inte en enda person hade klarat sig bra. Den förebyggande sociala verksamheten fungerar uppenbarligen mycket bra.

I SOSFS 1997:15, *Tillämpningen av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga* redogör man för de grunder under vilka barn eller ungdomar kan tas in för vård. Här räknar man upp att föräldrarna kanske bråkar, att en förälder säger att barnet ska få komma hem från frivillig vård, att familjen kan få för sig att flytta utomlands, att en ungdom använder steroider, att man använder aga som del av uppfostran och mycket annat. Det är helt enkelt ett djävulens verk där man tänkt ut alla möjliga skäl under vilka man skulle kunna omhänderta någon.

Något annat som bör nämnas är just vad som ligger bakom "miljöskälen" för vård. Är det verkligen vanvård, eller helt enkelt att familjen är fattig? I [Social rapport 2006](#) görs på sida 273 en jämförelse mellan två olika populationer. I välbärgade familjer togs bara en av 2'000 barn in i samhällsvård före sju års ålder, medan motsvarande siffra för vad man skulle kunna kalla "socialbidragsmödrar" var en av sju.

Så var det dags för kostnader. Mediankostnaden för placering på HVB-hem är drygt 4'000 kr per person och dygn. [Se denna artikel](#) eller annan statistik på Socialstyrelsens hemsida. För ungdomshemmen är placeringarna ännu dyrare. I [SiS årsredovisning 2009](#) kan man på sida 41 läsa att genomsnittlig kostnad per person och dag är 6710 kr för den vanliga ungdomsvården, och på sida 42 att samma siffra för sluten ungdomsvård är 7953 kr. En fattigpensionär får lika mycket på en månad som denna verksamhet kostar per dag.